

100516

10/6-91

Forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft

Av John Sand

A. Fremmede staters lovgivning.

I siste halvdel av det 18. århundre ble det i en rekke forfatningsdokumenter inntatt bestemmelser med forbud ^{mot} å gi lover tilbakevirkende kraft. Således inneholder De forenede Staters forfatning av 1787, art I, paragraf 9 denne bestemmelse : "No state shall --- pass any bill of attainder. ex-post-facto law, shall be passed. I forfatningens paragr. 10 finnes et mer vidtgående forbud mot ^{de} ~~Sørstatenes~~ ^{statenes} legislaturer: " No state shall - - - pass any bill of attainder, ex-post-facto or law imparing the obligations of contracts - - -" New Hampshires konstitusjon av 1792 bestemmer i 1. del, art. 23 : " Retrospective laws are higly injurius, oppressive and unjust. No such laws, therefore, schould be maid either for the decision of civil causes or the punishment of offenses." En tilsvarende bestemmelse finnes i Tennessees konstitusjon av 1796, art. XI, sect. 20.

Sørstatenes

I Frankrike fastslo den grunnlovgivende forsamling av 1789 i rettighetserklæringen av samme år, art. 8; at nye straffelover ikke må gis tilbakevirkende kraft. Det samme prinsipp ble ytterligere forsterket i rettighetserklæringen av 1793, art. 14. Rettighetserklæringen av år III, art. 14, forbyr tilbakvirkning også av sivile lover : " Aucone loi, ni criminelle, ni civile, ne peutavoir dëffet refroactif." Italiensk forfatning fastslår : "Lover gir kun bestemmelser for fremtiden, de har ikke tilbakevirkende kraft. "Lover virker ikke tilbake" heter det i Østerrikes Lovbok. Innledningen til den alminnelige preussiske Landrett sier i paragr. 14 : " Nye lover virker ikke tilbake." Denne setning finnes også i ^{den} ~~Sachsische~~ ^{Sachsische} Lovbok av 1863, paragraf 2.

B. Eidsvoldmennenes utkast.

For Riksforsamlingen på Eidsvold i 1814 forelå det flere grunnlovsutkast som inneholdt forbud mot å gi lover tilbakevirkende kraft. Således heter det i sorenskriver Laurtitz Weidemanns utkast, 5. avd. paragr. 77 : "Ingen lov skal kunne anvendes paa undersaatterne, førend den ved den ordinære underret er opplæst og derved publiceret. Ingen lov skal tillægges eller have tilbakevirkende kraft." Nikolai Wergelands grunnlovsutkast har stor likhet med den franske rettighetserklæring av 1789, art. 8. I Wergelands utkast står det i kap. 10, § 10 : " Ingen kan straffes uden i kraft af en etableret , før forbrydelsen bekjentgjort og legaliter appliceret lov. Hvis nogen begaar en skadelig fornæmelig handling, hvorimod staten intet lovforbud har, da være han ustraffelig. " Noe lignende uttaler grev Holstein Holsteinborg i "Tanker til nordmændenes overveielse ved mødet i Eidsvold" den 10. april 1814, avsnitt II, paragraf 24. I Adler - Falsens utkast paragr. 24 heter det : " Ingen maa dømmes uden efter en lov, der var publiceret da forbrydelsen blev begaat. At give en lov tilbakevirkende kraft (effectum retroactium) er urettfærdigt." I det første utkast til forfatning som Riksforsamlingens konstitusjonskomite la fram heter det i § 108 : " Ingen lov maa gives tilbagevirkende kraft, eller gjælde før den er bekjendtgjort." Den 11. mai 1814 ble det valgt tre representanter til ^å "som redakteurer, at sætte constitutionen i stiiil og orden." I denne "redigerte grunnlovs" § 97 er ordene "eller gjælde førend den er bekjendtgjort", utelatt.

C. Statsrettslærdes uttalelser.

I "Norges nuværende statsforfatning", III side 83 uttaler professor T.H. Aschehoug :

"At love ei maa gives tilbakevirkende kraft, er en almindelig anerkjendt Retsgrundsætning. Den oppstilledes som almindelig Regel allerede i den romerske Ret."

Professor Bredo Morgenstjerne skriver i "Lærebok i den norske statsforfatningsrett, bind II, side 366 :

"Hvad, som ~~er~~ nævnt, grl. § 97 først og fremst har til hensikt at hindre er, at nogen handling, som var lovlig dengang den ble foretat, erklæres rettsstridig og belægges med straf ifølge et straffebud, traadt i kraft senere end handlingens foretagelse."

Om samme spørsmål uttaler professor Frede Castberg i "Grunnlovens forbud mot å gi lover tilbakevirkende kraft" side 213 :

"Hvis en Lov belegger nogen forhen straffri Handling med Straf eller skjærper Straffen for nogen Forbrydelse, kan den ikke mot Forbudet i Grls. § 97 anvendes på Handlinger, foretagne før Loven traadte i Kraft."

I 1952 ga Chr. Michelsens Institutt ut "Europas Menneskerettighets Konvensjon" Her uttaler Einar Løchen side 22 :

"Visse bestemmelser er imidlertid absolutte og kan overhodet ikke fravikes. Det gjelder forbud mot slaveri og mot å gi lover tilbakevirkende kraft."

D. Viktige innrømmelser

Under overskriften "Landsvikanordningens tilblivelse" skriver Wilhelm Keilhau (ikke jurist) i Aftenposten 16.5.51. :

"Vi ble dog enige om å foreslå at medlemskap i NS og andre uttrykkelig kjennetegnedede naziorganisasjoner skulle gjøres straffbart. Når jeg for mitt vedkommende var med på å fremme dette forslag, skjedde det ut fra den oppfatning at det blotte medlemskap i NS ikke kunne rammes av straffelovens alminnelige bestemmelser." Lenge nede i artikkelen forteller Keilhau at en av hans yngre kollegaer i London-"lovgivning" uttalte at grls. § 97 bare var "en gammel klisje."

I "Fra norsk og fremmed statsliv" side 24 finnes en viktig innrømmelse om London-regjeringens grunnlovsbrudd. Det er professor Frede Castberg som skriver :

"De ellers gjeldende grunnlovsregler er overskredet ved en rekke av de provisoriske anordninger som er utferdiget av kongen i statsråd under krigen i årene 1940-45. Det er der ingen tvil om."

Litteratur foruten ovennevnte : Dicey : Introduction to the Study of the Constitution, 8. utg., Kent : Commentaries on American Law I Weber : Über die Rückanwendung positiver Gesetze, Bergman : Das Verbot der rückwirkenden Kraft neuer Gesetze.